

Smjernice za razvoj javnih politika: Visoko obrazovanje

Zagreb, listopad 2023.

Impresum

Izdavač: Institut za razvoj obrazovanja

Autori: Radna skupina za visoko obrazovanje Mreže Cjeloživotno učenje za sve:

- Thomas Farnell, Institut za razvoj obrazovanja
- Zvonimir Anić, Institut za razvoj obrazovanja
- Nikola Baketa, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
- Branislava Baranović, Institut za razvoj istraživanja
- Vesna Kovač, Udruga za razvoj visokog školstva „Universitas“
- Teo Matković, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
- Ivana Miočić, Udruga za razvoj visokog školstva „Universitas“
- Iva Odak, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
- Saša Puzić, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
- Ninoslav Šćukanec Schmidt, Institut za razvoj obrazovanja

Urednik: Thomas Farnell

Zahvala: Autori žele zahvaliti svim predstavnicima organizacija i ustanova te drugim stručnjacima koji su sudjelovali u konzultacijama u vezi ovih preporuka.

Lektura: Mnemosyne j.d.o.o.

Grafičko oblikovanje: Prorsus komunikacije d.o.o.

Ova publikacija se koristi u skladu s uvjetima i odredbama licence za nekomercijalnu uporabu Creative Commons Attribution: Imenovanje 4.0 međunarodna (CC BY 4.0).

Ova publikacija je izdana u sklopu projekta Tematska mreža Cjeloživotno obrazovanje dostupno svima, čiji je nositelj Institut za razvoj obrazovanja (Prilaz Gjure Deželića 30, 10000 Zagreb, +385 1 4555151, iro@iro.hr). Projekt je sufinanciran sredstvima Europske unije iz Europskog socijalnog fonda (399.684,75 EUR; 3.011.424,74 HRK) i sredstvima Državnog proračuna Republike Hrvatske (70.532,60 EUR; 531.427,90 HRK). Ukupna vrijednost projekta iznosi 470.217,35 EUR (3.542.852,64 HRK), a razdoblje provedbe projekta je od 29.10.2020. do 29.10.2023.

Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

www.strukturnifondovi.hr

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda. Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost Mreže Cjeloživotno učenje za sve i Instituta za razvoj obrazovanja kao izdavača.

Svi izrazi koji se koriste u tekstu, a imaju rodno značenje, bez obzira jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu, obuhvaćaju na jednak način i muški i ženski rod.

Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

Sadržaj

Impresum	2
1. UVOD	4
2. OKVIR: STRUKTURA ANALIZE I PREPORUKA	7
3. POTENCIJALI: SNAGE I DOBRE PRAKSE U SUSTAVU	10
4. IZAZOVI: ANALIZA OBRAZOVNIH NEJEDNAKOSTI	12
5. PREPORUKE: CILJEVI	18
Opći ciljevi.....	18
Specifični ciljevi	18
6. PREPORUKE: MJERE	20
1. Javnopolitički okvir.....	20
2. Pristupačnost.....	21
3. Financijska potpora	22
4. Podrška za studente.....	23
5. Podrška za nastavno osoblje.....	24
6. Uključiva ustanova.....	25
Dodatne bilješke	26
PRILOG: SKUPINE U NEPOVOLJNOM POLOŽAJU	27
POPIS LITERATURE	28
POPIS KRATICA	31
POPIS ČLANOVA MREŽE	32

1. UVOD

Javnopolitički kontekst

U 2014. godini, Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije Vlade Republike Hrvatske (Narodne novine 124/14) uključila je niz ciljeva i mjera vezanih uz unaprjeđivanje socijalne dimenzije visokog obrazovanja, odnosno uključivanja podzastupljenih i ranjivih skupina u visoko obrazovanje. Na temelju navedene strategije, Vlada RH je 2019. godine donijela i provela Nacionalni plan za unaprjeđenje socijalne dimenzije visokog obrazovanja u Hrvatskoj (za period 2019.-2021.), a nastavak rada na navedenim ciljevima osiguran je u sklopu Nacionalnog plana oporavka i otpornosti te novog Nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja. Pri izradi ovih preporuka u obzir su uzeti principi i smjernice za socijalnu dimenziju koje je Europski prostor visokog obrazovanja usvojio 2020. i koji su objavljeni u dokumentu „Principi i smjernice za jačanje socijalne dimenzije visokog obrazovanja u Europskom prostoru visokog obrazovanja“.

Ova publikacija ima cilj doprinijeti daljnjem razvoju navedenog javnopolitičkog okvira putem analize problema obrazovnih nejednakosti na razini visokog obrazovanja i predlaganjem novih rješenja u obliku preporuka za javne politike. Analizu i preporuke je pripremila radna skupina Mreže Cjeloživotno učenje za sve, koja okuplja stručnjake, istraživače i organizacije civilnog društva koji se bave problemom obrazovnih nejednakosti u Hrvatskoj u cjeloživotnom kontekstu, od razine ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja do visokog obrazovanja i obrazovanja odraslih. Mreža je pokrenuta u listopadu 2020. u sklopu projekta „Tematska mreža Cjeloživotno obrazovanje dostupno svima“, koji sufinancira Europska unija iz Europskog socijalnog fonda, a koordinira Institut za razvoj obrazovanja. U rad Mreže je uključeno ukupno 60 stručnjaka iz 10 temeljnih institucionalnih članova, 12 pridruženih institucionalnih članova te 8 individualnih članova.¹

Analiza i preporuke izrađene su krajem 2022. i početkom 2023. godine, u istom periodu kada je izrađen i donesen novi krovni nacionalni dokument obrazovnih politika: **Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine** (dalje u tekstu: NPRSO). Mreža vidi analizu i preporuke kao komplementarne NPRSO-u, budući da je plan također identificirao obrazovne nejednakosti kao ključan izazov hrvatskog obrazovnog sustava, a srednjoročna vizija plana je da sustav odgoja i obrazovanja bude „uključiv, kvalitetan i pravičan“. Nadalje, Mreža je sudjelovala u eSavjetovanju o NPRSO-u i prihvaćena je većina prijedloga Mreže za jačanje naglaska na pravičnost i uključivost u dokumentu. Smatramo kako su brojne preporuke predstavljene u ovom dokumentu komplementarne NPRSO-u te ih je moguće inkorporirati tijekom provedbe već planiranih mjera, a komplementarne su i izradi i provedbi **Plana mjera za unaprjeđenje socijalne dimenzije visokog obrazovanja za razdoblje 2023.-2025.** Dugoročnije mjere vidimo kao mjere koje bi mogle biti inkorporirane u buduće akcijske planove i strateške dokumente koje će se donositi na nacionalnoj razini.

O Mreži Cjeloživotno učenje za sve

Mreža Cjeloživotno učenje za sve zalaže se za pravičan i uključiv sustav odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj. Pravičnost i uključivost (eng. *equity and inclusion*) u kontekstu obrazovanja su usko povezani termini koji se odnose na rješavanje raznih oblika obrazovnih nejednakosti. Mreža definira navedene termine i njihov međuodnos u skladu s definicijama UNESCO-a (2017):

¹ Popis članova Mreže se nalazi u prilogu publikacije.

- **pravičnost** se u kontekstu obrazovanja odnosi na *načelo* osiguravanja da „se svi polaznici obrazovanja smatraju jednako važnima“. Načelo podrazumijeva da su polaznici obrazovanja raznoliki te da mnogi polaznici zbog svojih osobnih karakteristika i vanjskih okolnosti mogu biti u nepovoljnom položaju u odnosu na druge polaznike tijekom procesa učenja. Načelom pravičnosti nastoji se osigurati da svi polaznici uspješno sudjeluju u obrazovanju i ostvare obrazovne ishode, bez obzira na njihove karakteristike i okolnosti.
- **uključivost** se u kontekstu obrazovanja odnosi na *proces* uklanjanja prepreka pristupu, sudjelovanju i uspješnom završavanju obrazovanja. Proces podrazumijeva donošenje mjera na razini obrazovnih ustanova i obrazovnog sustava koje imaju za cilj izjednačavanje mogućnosti među polaznicima obrazovanja. U ovom smislu, uključivost obrazovnog sustava je temelj za postizanje pravičnosti u obrazovanju.

Načela pravičnosti i uključivosti su integralan dio koncepta „socijalne dimenzije“ visokog obrazovanja - termin koji je nastao u sklopu Europskog prostora visokog obrazovanja i koji je postao uvriježen u hrvatskom sustavu visokog obrazovanja. Specifično, socijalna dimenzija se odnosi na stvaranje uključivog okruženja u visokom obrazovanju s ciljem da sastav tijela koje ulazi, sudjeluje i završava visoko obrazovanje odgovara heterogenom profilu društva u cjelini.

Mreža je u okviru projekta 2021. godine provela istraživanja o stavovima predstavnika nadležnih institucija i drugih dionika o obrazovnim nejednakostima na svakoj razini obrazovanja (Farnell (ur.), 2022). Tijekom 2022. i 2023. godine radne skupine Mreže provele su sljedeća istraživanja:

- kvantitativno i kvalitativno istraživanje o iskustvima odgajatelja, učitelja i stručnog osoblja vezanim uz obrazovne nejednakosti u ranom/predškolskom i osnovnoškolskomu odgoju i obrazovanju (Radna skupina za rani i predškolski odgoj i obrazovanje i osnovnoškolsko obrazovanje²)
- kvantitativno i kvalitativno istraživanje o iskustvima nastavnika i učenika vezanim uz obrazovne nejednakosti u srednjem obrazovanju (Radna skupina za srednjoškolsko obrazovanje³)
- kvantitativno i kvalitativno istraživanje o odustajanju od studija na razini visokog obrazovanja (Radna skupina za visoko obrazovanje⁴)
- analiza podataka o obrazovnim nejednakostima u području obrazovanja odraslih (Radna skupina za obrazovanje odraslih⁵)
- analiza položaja teme obrazovnih nejednakosti u strateškim dokumentima Vlade RH (Radna skupina za javne politike⁶).

Temeljem rezultata provedenih istraživanja te spoznaja iz ranijih relevantnih istraživanja i analiza, radne skupine Mreže izradile su sintezu identificiranih problema obrazovnih nejednakosti u Hrvatskoj te izradile preporuke za unaprjeđenje pravičnosti i uključivosti obrazovnog sustava,

² Članovi radne skupine za rani i predškolski odgoj i obrazovanje: Dejana Bouillet, Sanja Brajković, Thomas Farnell, Lucija Jusup, Ivana Novoselec, Eli Pijaca, Jelena Perak, Karmen Stipeč, Marina Šimanović

³ Članovi radne skupine za srednje obrazovanje: Branislava Baranović, Thomas Farnell, Ivana Jugović, Iris Marušić, Jelena Matić Bojić, Valentina Mikulić, Iva Odak, Eli Pijaca, Jelena Perak, Saša Puzić, Ana Skledar Matijević, Josip Šabić

⁴ Članovi radne skupine za visoko obrazovanje: Zvonimir Anić, Nikola Baketa, Branislava Baranović, Thomas Farnell, Vesna Kovač, Ivana Miočić, Teo Matković, Iva Odak, Saša Puzić, Ninoslav Šćukanec Schmidt

⁵ Članovi radne skupine za obrazovanje odraslih: Thomas Farnell, Katarina Jaklin, Teo Matković, Ivana Novoselec, Tihomir Žiljak

⁶ Članovi radne skupine za javne politike: Thomas Farnell, Anka Kekez Koštro, Ana Skledar Matijević Ninoslav Šćukanec Schmidt

posebno za svaku razinu obrazovanja, kao i horizontalne preporuke za cijeli sustav odgoja i obrazovanja. Nacrti svih preporuka bili su predmet strukturiranih dijaloga u vidu okruglih stolova i „e-konzultacija“ (prikupljanje povratnih informacija putem virtualnih kanala) održanih tijekom 2023. godine.

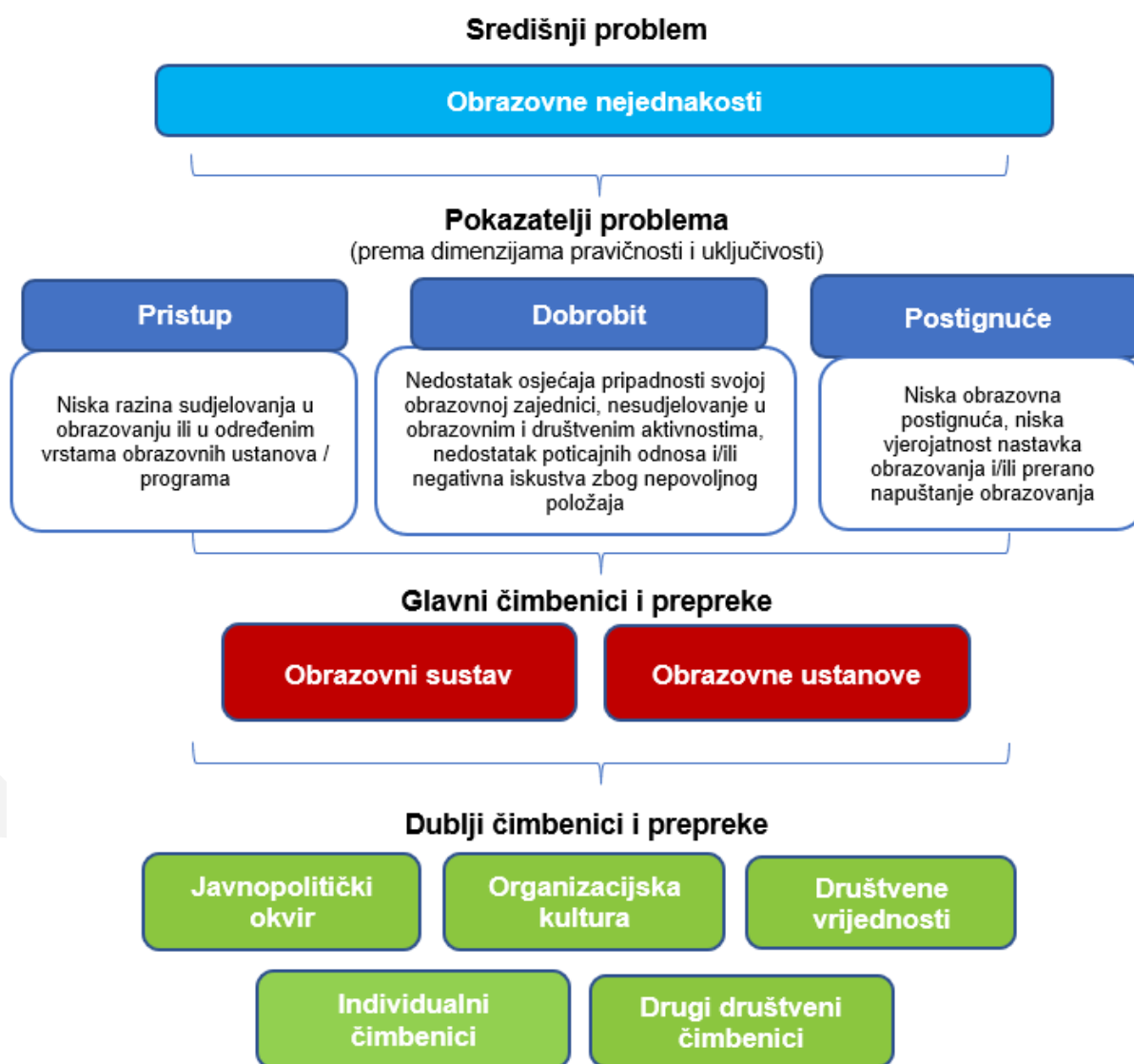
Ova publikacija predstavlja rezultate cjelokupnog procesa u području visokog obrazovanja koristeći sljedeću strukturu:

- potencijali: snage i dobre prakse u sustavu
- izazovi: analiza obrazovnih nejednakosti
- preporuke za javne politike: prijedlozi općih ciljeva, specifičnih ciljeva i mjera.

Ciljne skupine ove publikacije su nadležne institucije u području visokog obrazovanja, jedinice lokalne i područne samouprave te obrazovne ustanove koje navedene preporuke mogu inkorporirati u svoje trenutne i buduće obrazovne reforme, programe i inicijative. Istovremeno, vjerujemo da će publikacija služiti svim ostalim dionicima u području obrazovanja u Hrvatskoj (uključujući istraživače, organizacije civilnog društva, predstavnike medija i same polaznike obrazovanja i njihove obitelji) da osvijeste razne moguće načine ublažavanja i, dugoročno, prevencije obrazovnih nejednakosti.

2. OKVIR: STRUKTURA ANALIZE I PREPORUKA

Preporuke za javne politike predstavljene u ovoj publikaciji izrađene su na temelju analize obrazovnih nejednakosti na razini visokog obrazovanja u Hrvatskoj. Izvori podataka su istraživanja koja su proveli članovi Mreže Cjeloživotno učenje za sve, kao i druga dostupna istraživanja, nacionalni dokumenti i raspoloživi statistički podaci. U analizi je korištena metoda „analize problemskog stabla“ koja omogućuje kategoriziranje identificiranih problema u hijerarhiji uzročno-posljedičnih poveznica. Zbog kompleksnosti i dubine problema obrazovnih nejednakosti, članovi Mreže su dodatno prilagodili okvir problemskog stabla na način koji je prikazan u dijagramu niže u tekstu:

Okvir za analizu i za preporuke temelji se na definiraju tri **dimenzije** pravičnosti i uključivosti u obrazovanju, te na identificiranju pokazatelja obrazovnih nejednakosti vezanih uz svaku dimenziju:

Dimenzije	Definicija dimenzije	Pokazatelj problema
Pristup	<p>Odnosi se na osiguravanje preduvjeta da pojedinci mogu bez prepreka pristupati i upisati se u obrazovnu ustanovu ili program koji odgovara njihovim potrebama ili obrazovnim ciljevima.</p> <p>Dimenzija podrazumijeva da obrazovni sustav osigurava dostupnost, fizičku pristupačnost i priuštivost obrazovnih ustanova/programa. Odnosi se također na osiguravanje pravičnih i uključivih upisnih politika te na poticanje sudjelovanja skupina u nepovoljnom položaju u obrazovanju.</p>	Niska razina sudjelovanja u obrazovanju ili u određenim vrstama obrazovnih ustanova / programa
Dobrobit	<p>Odnosi se na osiguravanje optimalnog funkcioniranja i iskustva polaznika obrazovanja, odnosno ostvarivanja njihovog prava i mogućnosti cjelovitog i usklađenog razvoja potencijala.</p> <p>U definiranju koncepta dobrobiti, Mreža prilagođava definiciju Europske komisije za koncept „dobrobiti u školama“ u kontekstu Europskog prostora obrazovanja (Europska komisija, n.d.) na način da bude primjenjiva u cjeloživotnom kontekstu. Prema toj prilagođenoj definiciji, dobrobit u kontekstu cjeloživotnog učenja podrazumijeva da se polaznici obrazovanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • osjećaju sigurno, cijenjeno i poštovano; • aktivno se uključuju i smisleno angažiraju u obrazovnim i društvenim aktivnostima; • imaju samopouzdanje, samoefikasnost i osjećaj autonomije; • imaju podupiruće odnose s drugim polaznicima obrazovanja i obrazovnim radnicima; • osjećaju pripadnost obrazovnoj zajednici te su sretni i zadovoljni sa svojim iskustvom u obrazovnom procesu. <p>U kontekstu pravičnosti i uključivosti, ova dimenzija podrazumijeva da obrazovni sustav potiče pravično i uključivo okruženje u obrazovnim ustanovama, da se primjenjuju pravične i uključive metode podučavanja te da se osiguravaju primjereni materijalni uvjeti za polaznike obrazovanja, posebice za skupine u nepovoljnom položaju.</p>	Nedostatak osjećaja pripadnosti svojoj obrazovnoj zajednici, nesudjelovanje u društvenim aktivnostima, nedostatak poticajnih odnosa i/ili negativna iskustva zbog nepovoljnog položaja
Postignuće	<p>Odnosi se na osiguravanje smanjivanja razlika u obrazovnim postignućima između različitih skupina polaznika obrazovanja, sprječavanje preranog napuštanja obrazovanja te poticanje nastavka obrazovanja nakon završetka programa.</p> <p>Ova dimenzija podrazumijeva da obrazovni sustav potiče prepoznavanje teškoća koje određeni polaznici imaju u obrazovnom procesu te pružanje odgovarajuće akademske i socijalne podrške u obrazovnom procesu, s posebnim naglaskom na skupine u nepovoljnom položaju.</p>	Niska obrazovna postignuća, niska vjerojatnost nastavka obrazovanja i/ili prerano napuštanje obrazovanja

Obrazovne nejednakosti proizlaze prvenstveno iz širih društvenih nejednakosti i njihove interakcije s obrazovnim ustanovama i obrazovnim sustavom, zbog čega su upravo te dvije kategorije navedene pod **glavnim čimbenicima i preprekama**. Međutim, prepoznajućikompleksnost obrazovnih nejednakosti i potrebu holističkog razumijevanja kako ih prevenirati, analiza obuhvaća i **dublje čimbenike i prepreke** koji (izravno ili neizravno) mogu imati negativan utjecaj na pravičnost i uključivost u obrazovanju. Sljedeće kategorije dubljih čimbenika su identificirane na temelju induktivnog procesa analize stavova dionika o obrazovnim nejednakostima i analize nalaza drugih istraživanja i dokumenata:

Dublji čimbenici i prepreke	Vrste izazova
Javopolitički okvir	Izazovi u obrazovnim politikama ili u drugim područjima javnih politika koji neizravno imaju negativan utjecaj na pravičnost i uključivost u obrazovanju.
Organizacijska kultura	Izazovi vezani uz norme, prakse, rukovođenje i umrežavanje ključnih ustanova u sustavu (nadležne institucije, obrazovne ustanove i dr.).
Društvene vrijednosti	Izazovi vezani uz načine na koje se vrijednosti obrazovanja te pravičnosti i uključivosti percipiraju u društvu.
Individualni čimbenici	Izazovi vezani uz motivaciju, kompetencije i obrazovne odabire pojedinaca. Ovi čimbenici se manifestiraju u kontekstu širih društvenih čimbenika (vidi dolje).
Drugi društveni čimbenici	Izazovi vezani uz šire socioekonomske i sociokulturne čimbenike u društvu i nejednaku raspodjelu ekonomskog, kulturnog, socijalnog i simboličkog kapitala.

3. POTENCIJALI: SNAGE I DOBRE PRAKSE U SUSTAVU

U proces izrade preporuka važno je uzeti u obzir na samo identificirane probleme, već prepoznati pozitivne politike i prakse u sustavu te identificirati potencijal novih ili nadolazećih inicijativa za daljnje unaprjeđivanje pravičnosti i uključivosti u obrazovanju. Niže u tekstu donosimo sažetak identificiranih snaga, ali i napomene o daljnjem prostoru za poboljšanje, nakon čega donosimo konkretne preporuke za javne politike.

- **Hrvatska je uspostavila kvalitetan okvir za unaprjeđenje socijalne dimenzije visokog obrazovanja od 2014. do 2022. godine**, što uključuje uspostavu Nacionalne skupine za socijalnu dimenziju visokog obrazovanja, donošenje i provedbu Nacionalnog plana za socijalnu dimenziju visokog obrazovanja (Hrvatska među rijetkim zemljama u Europi s takvim planom), usvajanje dokumenta „Metodologija za prikupljanje podataka o obrazovnim i profesionalnim putovima studenata prema njihovom socijalnom i ekonomskom statusu“ te objavu analitičkog izvješća o iskustvima ranjivih skupina u visokom obrazovanju. Nacionalna skupina izradila je novi nacrt Plana mjera za socijalnu dimenziju 2023.-2025. čije se usvajanje očekuje krajem lipnja 2023.
- **Hrvatska je unaprijedila konkretne javne politike visokog obrazovanja u smjeru socijalne dimenzije visokog obrazovanja**. Na primjer, državne stipendije se sada temelje na socioekonomskom statusu i značajno su proširene uz dodatna sredstva Europskog socijalnog fonda (što će biti slučaj barem do 2027). Dok su se državne stipendije u sklopu prve faze programskih ugovora za visoka učilišta (2012.-2014.) dodjeljivale primarno na temelju izvrsnosti, a socijalna dimenzija je bila uključena kao jedan od mogućih indikatora, novi zakon o visokom obrazovanju uključuje socijalnu dimenziju kao jedan od prioriteta. Hrvatski sustav osiguranja kvalitete u visokom obrazovanju također uključuje kriterije vezane uz socijalnu dimenziju.

Usprkos ovom napretku, ostaje izazov nedovoljnog broja stipendija i iznosa stipendija, kao i izazovi s dinamikom njihove isplate. Također, socijalna dimenzija više nije toliko vidljiva u programskim ugovorima te nije se pratio učinak navedene mjere.

- **Druge značajke sustava visokog obrazovanja predstavljaju važan temelj za pravičnost i uključivost**. Na primjer, politika besplatnog prvog upisa studija otklanja značajnu financijsku prepreku pristupu visokom obrazovanju te hrvatski sustav studentskog standarda olakšava svim studentima i pristup i sudjelovanje putem subvencionirane prehrane i smještaja, osigurava mogućnost studentskog rada, a neke mjere daju prednost studentima u nepovoljnom položaju.

Usprkos ovim snagama, linearni sustav školarina (tj. neplaćanje školarina ovisno o uspjehu) primijenjen je samo redovitim studentima, a može kreirati nejednakosti kasnije tijekom studija. Gubljenje statusa redovnog studenta/ice za skupine u nepovoljnom položaju može predstavljati rizik za nastavak studija. Broj mjesta u studentskim domovima je i dalje izazov te neke skupine nemaju jednak pristup mjerama studentskog standarda.

- **Unaprjeđena je potpora studentima s invaliditetom**: u zadnjem desetljeću su javne politike visokog obrazovanja naglasile važnost pružanja potpore studentima s invaliditetom i brojna visoka učilišta imaju uspostavljene urede i/ili potpore studentima s invaliditetom.

Usprkos napretku, studentima s invaliditetom nedostaje potpora u brojim aspektima pristupa i sudjelovanja u visokom obrazovanju (vidi analizu problema).

- **Ministarstvo znanosti i obrazovanja aktivno se uključilo u praćenje i unapređivanje socijalne dimenzije.** Hrvatska sudjeluje u EUROSTUDENT i EUROGRADUATE istraživanjima, predsjedava Bolonjskom skupinom za socijalnu dimenziju visokog obrazovanja te je uključena u međunarodne projekte SIDERAL i PLAR-u-PAGs za unapređivanje socijalne dimenzije, BWSE FOR2030 za unaprjeđenje uključivosti i inovativnosti visokog obrazovanja te projekt SIRIUS 3.0 za edukaciju migranta. Ministarstvo znanosti i obrazovanja je također koristilo i EU fondove za razvoj socijalne dimenzije visokog obrazovanja.
- **Visoka učilišta osnivaju urede za pružanje akademske i psihološke pomoći i savjetovanja, što je od iznimne važnosti za studente iz skupina u nepovoljnom položaju za uspješno sudjelovanje na studiju.** Navedeni uredi i službe su ustrojeni kroz ESF projekte za razvoj HKO-a.
Ostaje otvoreno pitanje koliko će takve službe ostati održive nakon završetka razdoblja početnog financiranja.
- **U zadnjem desetljeću je Republika Hrvatska donijela niz strateških dokumenta i zakonskih akata koji naglašavaju važnosti socijalne dimenzije visokog obrazovanja te unaprijedila brojne mjere u sustavu kako bi bolje pridonijele ovom cilju.**

4. IZAZOVI: ANALIZA OBRAZOVNIH NEJEDNAKOSTI

U nastavku teksta donosimo tablicu sa sažetkom identificiranih problema obrazovnih nejednakosti na razini visokog obrazovanja. Nakon prikazane analize slijede preporuke ciljeva i mjera za adresiranje navedenih problema.

1. SREDIŠNJI PROBLEM	
Obrazovne nejednakosti na razini visokog obrazovanja	
2. POKAZATELJI PROBLEMA	
Pristup	<ul style="list-style-type: none"> • Niža stopa stjecanja visokog obrazovanja u Hrvatskoj (36,6% visokoobrazovanih u dobi 25–34 godine) u odnosu na EU prosjek (40.5%) i EU cilj do 2030. (45%) <i>Izvor:</i> Europska komisija (2021) • Određene skupine u nepovoljnom položaju manje sudjeluju u visokom obrazovanju od drugih: studenti nižeg socioekonomskog statusa su podzastupljeni; u usporedbi s drugim zemljama udio studenata koji su studij upisali s više od 21 godine (7%) i studenata roditelja (4%) je nizak. <i>Izvor:</i> Eurostudent VII (2021a,b,c); Šćukanec i sur. (2016) • Horizontalne nejednakosti u strukturi i profilu upisanih studenata prema vrsti studija, prema instituciji i prema studijskom programu: studenti nižeg socioekonomskog statusa češće upisuju stručne studije te su zastupljeniji na određenim fakultetima. Postoje i značajne horizontalne i vertikalne razlike u zastupljenosti prema spolu – npr. studentice u tehničkom području, studenti u humanističkom području. <i>Izvori:</i> Puzić, Šabić i Odak,(2020); Puzić, Gregurović i Odak (2021), Šćukanec i sur. (2016), Farnell i sur. (2014) • Identificirane su brojne druge podzastupljene i ranjive skupine u visokom obrazovanju u Hrvatskoj: studenti djeca hrvatskih branitelja, studenti pripadnici romske manjine, LGBT studenti, studenti iz alternativne skrbi, studenti beskućnici i oni koji se nalaze u riziku od beskućništva, studenti iz ruralnih područja, manjih mjesta i otoka, izbjeglice i tražitelji azila, studenti s djecom te studenti s invaliditetom i dr. <i>Izvori:</i> Puzić i sur. (2021), MZO (2019)
Dobrobit	<ul style="list-style-type: none"> • Okolnosti studiranja koje ne dijele svi studenti imaju negativan utjecaj na iskustvo studiranja: određene okolnosti poput plaćanja školarina, studija u izvanrednom statusu, rada uz studij, stanovanja u skupljem smještaju ili putovanja na studij iz druge županije povezane su s većim financijskim i radnim opterećenjem te većim nezadovoljstvom s iskustvom studiranja. <i>Izvor:</i> MZO (2019), Šćukanec i sur. (2016), Farnell i sur. (2014) • Studenti koji rade uz studij (44% svih studenata) izloženi su negativnom iskustvu studiranja: studenti koji rade češće su izloženi većem financijskom i radnom opterećenju i većem riziku odustajanja od studija. <i>Izvori:</i> Eurostudent VII (2021.d), MZO (2019), Šćukanec i sur. (2016), Farnell i sur. (2014) • Određene skupine zbog svojih socioekonomskih, osobnih i obiteljskih karakteristika imaju nepovoljnije iskustvo studiranja: studenti djeca hrvatskih branitelja; studenti pripadnici romske manjine; LGBT studenti; studenti iz alternativne skrbi; studenti beskućnici i oni koji se nalaze u riziku

2. POKAZATELJI PROBLEMA

	<p>od beskućništva; studenti iz ruralnih područja, manjih mjesta i otoka; izbjeglice i tražitelji azila; studenti roditelji; studenti s invaliditetom i dr. <u>Izvori:</u> Odak i sur. (2022.a,b.), Puzić i sur. (2021), MZO (2019), Šćukanec i sur. (2016), Farnell i sur. (2014)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Studenti stručnih studija izloženi su nepovoljnim uvjetima studiranja. Studenti javnih stručnih studija češće imaju otežavajuće okolnosti studiranja kao što su studij u izvanrednom statusu i rad uz studij te imaju manji pristup studentskim domovima i stipendijama. Također, među studentima stručnih studija je znatno veći udio studenata roditelja te studenata koji ne upisuju studij izravno nakon srednje škole. Studenti javnih stručnih studija nepovoljnije ocjenjuju njihovo financijsko opterećenje. <u>Izvor:</u> MZO (2016), Šćukanec i sur. (2016), Farnell i sur. (2014) • Novoidentificirana skupina u nepovoljnom položaju: studenti s problemima motivacije, anksioznosti i depresije tijekom pandemije COVID-19. <u>Izvor:</u> Odak i sur. (2022.a,b.); Doolan i sur. (2021); Živčić Bećirević i sur (2021)
Postignuće	<ul style="list-style-type: none"> • Značajan udio studenata ne završava upisani studij. Administrativno praćenje ne postoji, ali posljednjih godina usporedba evidentiranog broja novoupisanih sa diplomiranim šest godina kasnije kazuje o odustajanju od 40-45% (Matković, 2023), što je nešto niže od procjena za prva dva desetljeća tranzicije, tj.40-50% (Matković, 2009). Prema podacima Eurostudent V istraživanja, slična pozicija odlikuje Hrvatsku kad je u pitanju iskustvo privremenog prekida studija (duljeg od godinu dana) među studentima (15%) (Šćukanec i ostali, 2016, str. 121–124). • Prema analizama učinjenim u okviru aktivnosti mreže (Matković, 2023.) temeljenim na Anketi o obrazovanju odraslih (2016.), u populaciji 25-39 oko petine osoba (20%) koje su krenule na studij odustale su na preddiplomskoj (18%) ili diplomskoj (2%) razini. To je učestalije od ostalih EU zemalja (13,6%) te rangira relativnu učestalost napuštanja studija u Hrvatskoj na 7. mjestu u EU. Relativna učestalost odustajanja u Hrvatskoj je stabilna kroz promatrane generacije koje su završile školovanje 1996-2016., ali apsolutni broj raste s povećanjem broja studenata. • Nezavršavanju studija češće su izložene skupine u nepovoljnom položaju, iako su razlike manje izražene nego u ranijim obrazovnim ciklusima i velikim se dijelom mogu objasniti nejednakim ranijim obrazovnim putanjama. Djecu roditelja u zanimanjima stručnjaka i menadžera karakterizira značajno manja vjerojatnost napuštanja upisanog sveučilišnog studija, i nakon uzimanja u obzir prethodnog školskog uspjeha i studentskog statusa, dok su se mehanizmi potpore poput stipendije i mjesta u domu pokazali povezani s manjim rizikom napuštanja (Matković i ostali, 2010, str. 227–228). Analiza završavanja prve godine studija kod osam kohorti jednog visokog učilišta društvenog smjera utvrdila je viši rizik napuštanja kod djece roditelja bez visokog obrazovanja i starijih studenata, uzimajući u obzir utvrđenu veću vjerojatnost završavanja onih studenata koji su pohađali gimnaziju, imali bolji srednjoškolski uspjeh te studirali redovito (Mihaljević Kosor, 2010, str. 207–208). I privremeni prekid studija češći je kod studenata nižeg socioekonomskog zaleđa, studenata roditelja, ali i stalno zaposlenih, izvanrednih studenata ili studenata na stručnom studiju (Šćukanec i ostali, 2016, str. 121–124). Iz prospektivne perspektive, roditeljsko obrazovanje,

2. POKAZATELJI PROBLEMA

	<p>zaposlenost i prebivalište nisu se pokazali povezani s namjerom napuštanja studija i procjenom rizika nezavršavanja studija kod studenata, ali su se prethodno pohađanje gimnazije, bolji školski uspjeh i upis željenog studija, kao i izostanak financiranja studija kroz vlastiti rad pokazali kao zaštitni čimbenici (Šabić & Puzić, 2022).</p> <ul style="list-style-type: none"> • U projektnoj analizi (Matković, 2023.) u Hrvatskoj nisu utvrđene statistički značajne nejednakosti s obzirom na sociodemografske karakteristike u riziku napuštanja među osobama koje su upisale studij, osim za djecu niže obrazovanih. Pouzdanije procjene na razini EU također ukazuju na blage nejednakosti u ovoj fazi obrazovanja, prednosti kod studentica i djece visokoobrazovanih, a povećani rizik kod imigranata. • Horizontalne nejednakosti u sustavu VO (razlike prema društvenom porijeklu studenata u odabiru tipa i područja studija) imaju za posljedicu značajne razlike u pozicioniranju na tržištu rada za diplomirane studente, što doprinosi daljnjoj reprodukciji postojećih društvenih nejednakosti. <u>Izvori:</u> Puzić, Gregurović i Odak (2021)
--	--

3. GLAVNI ČIMBENICI I PREPREKE

Sustav	
<i>Pristup</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Sustav trogodišnjeg strukovnog obrazovanja ne omogućuje izravan nastavak obrazovanja u visokom obrazovanju. Nedostatak općih predmeta u kurikulumu trogodišnjih škola i nedostatak državne mature prilagođene strukovnim programima stvaraju značajne prepreke za prijelaz iz srednjeg u visoko obrazovanje za učenike koji se žele dalje obrazovati (koji moraju polagati razlikovnu godinu i državnu maturu općih predmeta). <u>Izvor:</u> Matković i sur. (2013); Radna skupina za visoko obrazovanje Mreže cjeloživotno učenje za sve • Postoje barijere za upis starijih studenata (posebno onih s nižim kvalifikacijama): ne postoji sustav priznavanja prethodnog učenja, što znači da starije osobe moraju polagati državnu maturu (i dodatne programe obrazovanja odraslih za pripremu). <u>Izvor:</u> MZO (2019) • Prepreke pristupu visokom obrazovanju za migrante: uključuju probleme vezane uz priznavanje diploma i/ili priznavanje prethodnog učenja, ali također i pristup sustavu studentskog standarda te pristup informacijama. <u>Izvor:</u> Puzić i sur. (2021) • Novoidentificirana skupina s otežanim pristupom: studenti doktorskih studija <u>Izvor:</u> Odak i sur. (2022.a,b.) Postojeća sveučilišna regulativa onemogućava studentima stručnih studija veleučilišta i visokih škola izravan upis na poslijediplomske doktorske studije. Osim toga, studentima doktorskih studija koji nisu zaposleni u sustavu znanosti i visokog obrazovanja otežan je pristup jer moraju sami plaćati troškove dokorskog studija.
<i>Dobrobit; postignuće</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Studiranje u izvanrednom statusu generira veće troškove, a ne uključuje pravo na financijsku potporu: prosječni semestralni trošak za studij u izvanrednom statusu znatno je veći od studija u redovitom statusu; prihod od stipendija i obitelji često je nizak te visok postotak (njih 37%) studenata u izvanrednom statusu radi u punom radnom vremenu; studenti u

3. GLAVNI ČIMBENICI I PREPREKE	
	<p>izvanrednom statusu nemaju pravo participacije u studentskom standardu (stipendije, smještaj u studentskim domovima, subvencioniranje školarina za prvu godinu studija).</p> <p>Izvor: Puzić i sur. (2021), Šćukanec i sur. (2016), Farnell i sur. (2014)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samo 23 posto studenata studija prima stipendije. Udio stipendija u primanjima studenata je nizak (cca 10%) tako da studenti primarno ovise o privatnim izvorima (obitelj kao izvor prihoda navodi 88% studenata; posao kao izvor prihoda navodi 27% studenata). <p>Izvor: Odak i sur. (2022.a,b.), Svjetska banka (2019) MZO (2019)</p>
<i>Općenito</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak relevantnih i pouzdanih podataka o ranjivim skupinamakoje su vrlo heterogene i koje su podložne promjenama. <p>Izvor: Odak i sur. (2022.a,b.)</p>
Obrazovne ustanove	
<i>Pristup</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Postojeće arhitekstonske/fizičke barijere na visokom učilištima za pristup osoba s invaliditetom. <p>Izvor: Odak i sur. (2022.a,b.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Upisne politike na visokim učilištima često ne uključuju kriterij socijalne dimenzije. Pravo prednosti pri upisu na visoka učilišta u RH uz uvjet ispunjavanja razredbenog praga imaju studenti čiji se status veže uz Domovinski rat ili šezdesetpostotna i veća tjelesna oštećenja. Iako postoje neki primjeri dobrih praksi visokih učilišta gdje se potiče upisivanje studenata iz drugih kategorija ranjivih i podzastupljenih skupina (npr. studenti s manjim postotkom tjelesnog oštećenja ili studenti iz alternativne skrbi), riječ je o rjeđim slučajevima upisnih politika na pojedinim sastavnicama različitih sveučilišta, a ne o praksi koja se sustavno primjenjuje. <p>Izvor: MZO (n.d.), AZVO (n.d.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Praksa visokih učilišta koja potiče upisivanje kvote studenata u izvanrednom statusu bez adekvatne brige za fleksibilnost studiranja, za dobrobit studenata i za socijalnu dimenziju. <p>Izvor: MZO (2019)</p>
<i>Dobrobit</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Nefleksibilnost visokih učilišta pri izvođenju studija u izvanrednom statusu (primjerice u rasporedu predavanja). <p>Izvor: MZO (2019)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak službi za potporu studentima tijekom studiranja (akademska, psihološka i financijska potpora). 1) postojanje službi 2) adekvatni resursi (ljudski i drugi) 3) adekvatna prepoznatljivost. <p>Izvor: Odak i sur. (2022.a,b.), Puzić i sur. (2021), Šćukanec i sur. (2016).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna svijest dijela akademskog osoblja o problemima koji su povezani sa socijalnom dimenzijom visokog obrazovanja. <p>Izvor: Puzić i sur. (2021), MZO (2019)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nepripremljenost nastavnika za rad sa skupinama u nepovoljnom položaju. <p>Izvor: Odak i sur. (2022.a,b.), Puzić i sur. (2021), MZO (2019)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nepostojanje sustavnog administrativnog praćenja studijskog uspjeha i odustajanja od studija u svrhu osiguravanja analitičke osnove za pružanje ciljane potpore u studiju. <p>Izvor: Odak, Baranović, Baketa (2023)</p>

4. DUBLJI ČIMBENICI I PREPREKE	
Javnapolitički okvir	<ul style="list-style-type: none"> • Razlike u pravima i uvjetima studiranja studenata u redovitom i izvanrednom statusu. <i>Izvor: Odak i sur. (2022.a,b.)</i> • Nedovoljna osjetljivost propisa: Propisani kriteriji na osnovu kojih se određuje tko su studenti s invaliditetom nisu dovoljno osjetljivi ili jasni. <i>Izvor: Odak i sur. (2022.a,b.)</i>
Organizacijska kultura	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostak kulture evaluacije: postoji sustav osiguravanja kvalitete i prikupljanje podataka kroz sustav, no često izostaju konkretni koraci temeljeni na zaključcima evaluacija. <i>Izvor: Radna skupina za visoko obrazovanje</i> • Nedostatna međuinstitucijska suradnja: izostaje usklađivanje propisa nužnih za rješavanje problema obrazovnih nejednakosti u visokom obrazovanju, npr. za razmjenu informacija između visokih učilišta (ako student upiše studij negdje drugdje) ili čak među različitim sastavnicima visokog učilišta (npr. fakulteti, studentski domovi, centri za karijere, psihološko savjetovanje). <i>Izvor: Odak i sur. (2022.a,b.)</i> • Problem određenja i razgraničenja nadležnosti visokoobrazovnih institucija i drugih sustava u pružanju podrške studentima s invaliditetom. <i>Izvor: Odak i sur. (2022.a,b.)</i>
Društvene vrijednosti	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak svijesti o socijalnoj dimenziji visokog obrazovanja kod šireg kruga dionika. <i>Izvor: Radna skupina za visoko obrazovanje Mreže cjeloživotno učenje za sve</i> • Neujednačen omjer meritokratskih vrijednosti i vrijednosti pravičnosti i uključivosti u visokom obrazovanju i u kriterijima dodjele stipendija. <i>Izvor: Radna skupina za visoko obrazovanje Mreže cjeloživotno učenje za sve</i>
Individualni čimbenici	<ul style="list-style-type: none"> • Niža postignuća u ranijem obrazovanju velikim dijelom određuju mogućnosti upisa i/ili uspjeha u visokom obrazovanju (u smislu vjerojatnosti pohađanja određene vrste srednje škole, vjerojatnosti upisa željenog studijskog programa i vjerojatnosti posjedovanja kompetencija za uspješno studiranje). <i>Izvor: Puzić i Košutić (2015)</i> • Učenci su općenito slabo informirani o o vlastitim planovima i mogućnostima za upis visokog obrazovanja. <i>Izvor: Ristić Dedić & Jokić (2019)</i> • Neinformiranost studenata o postojećim službama potpore. <i>Izvor: Odak, Baranović, Baketa (2023)</i> • Nespремnost studenata za korištenje službi za potporu studentima. <i>Izvor: Odak, Baranović, Baketa (2023); Puzić i sur. (2021)</i> • Među ključnim faktorima za odustajanje od studija su: gubitak motivacije za studij, izazovi sa zdravljem i financijama, nedostatak samodiscipline te individualni ili organizacijski izazovi. <i>Izvor: Odak, Baranović, Baketa (2023), Šabić & Puzić (2022)</i>
Drugi društveni	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomski, društveni i kulturni kapital obitelji ima presudnu ulogu u determiniranju obrazovnih karijera, odluka i postignuća

4. DUBLJI ČIMBENICI I PREPREKE

<p>čimbenici</p>	<p>pojedinaca te posljedično u mogućnosti upisa i uspjeha u visokom obrazovanju. U tom kontekstu, mogućnosti rješavanja obrazovanih nejednakosti na razini visokog obrazovanja su ograničene.</p> <p><u>Izvor:</u> Puzić i Košutić (2015)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici iz udaljenih područja gdje se programi ne nude i/ili su teško dostižni te učenici s područja sa slabom informiranošću o mogućnostima imaju otežan pristup visokom obrazovanju. <p><u>Izvor:</u> Odak i sur. (2022.a,b.). Ristić Dedić & Jokić (2019)</p>
-------------------------	---

5. PREPORUKE: CILJEVI

U nastavku donosimo preporuke za opće i specifične ciljeve budućih javnih politika u Hrvatskoj za smanjivanje obrazovnih nejednakosti na razini visokog obrazovanja. Specifični ciljevi su grupirani u šest tematskih područja predloženih mjera, prema strukturi koja je dogovorena za sve razine obrazovanja (od ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja do visokog obrazovanja i obrazovanja odraslih). U nastavku teksta predstavljamo preporuke konkretnih mjera za postizanje svakog od predloženih specifičnih ciljeva.

Preporuke su komplementarne **Nacionalnom planu razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027.**, budući da je plan također identificirao obrazovne nejednakosti kao ključan izazov hrvatskog obrazovnog sustava, a srednjoročna vizija plana je da sustav odgoja i obrazovanja bude „uključiv, kvalitetan i pravičan“. Smatramo da preporuke mogu služiti kao važan resurs u planiranju i provedbi predloženih mjera za visoko obrazovanje te da će također biti komplementarne u izradi i provedbi **Plana mjera za unaprjeđenje socijalne dimenzije visokog obrazovanja za razdoblje 2023.-2025.**

Opći ciljevi

1. **Povećati stopu sudjelovanja u visokom obrazovanju u Hrvatskoj, posebice među skupinama u nepovoljnom položaju i/ili koje su podzastupljene u visokom obrazovanju;**
2. **Smanjiti horizontalne nejednakosti u strukturi i profilu upisanih studenata prema vrsti studija, prema instituciji i prema studijskom programu;**
3. **Smanjiti negativan utjecaj otežavajućih okolnosti studiranja na iskustvo studenata, posebno za studente iz skupina u nepovoljnom položaju;**
4. **Smanjiti stopu nezavršavanja studija u Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na skupine u nepovoljnom položaju.**

Specifični ciljevi

Područje	Specifični ciljevi
1. Javnopolitički okvir	1.1. Održavati postojeći nacionalni okvir za sustavno bavljenje socijalnom dimenzijom visokog obrazovanja 1.2. Osigurati financijski okvir za unaprjeđenje socijalne dimenzije visokog obrazovanja 1.3. Uvrstiti socijalnu dimenziju u kriterije za akreditaciju i vanjsku prosudbu visokih učilišta i znanstvenih instituta za novi ciklus 2023. – 2027. 1.4. Pratiti i vrednovati napredak u području socijalne dimenzije visokog obrazovanja
2. Pristupačnost	2.1. Ukloniti prepreke nastavku obrazovanja prema visokom obrazovanju za učenike iz trogodišnjih strukovnih programa 2.2. Omogućiti upis starijih studenata (posebno onih s nižim kvalifikacijama) putem sustava priznavanja prethodnog učenja 2.3. Unaprijediti informiranost učenika o opcijama za nastavak obrazovanja prema visokom obrazovanju i o karijerama

	<p>2.4. Uskladiti i unaprijediti kriterije za socijalnu dimenziju u upisnim politikama visokih učilišta</p> <p>2.5. Osigurati veću fleksibilnost i uključivost studiranja za studente u izvanrednom statusu</p>
3. Financijska potpora	3.1. Otkloniti financijske prepreke pristupu i uspješnom sudjelovanju u visokom obrazovanju
4. Podrška za studente	<p>4.1. Uvesti sustav za identificiranje i podršku studentima u riziku od nezavršavanja studija</p> <p>4.2. Unaprijediti službe za potporu studentima na visokim učilištima (akademska i psihološka potpora) s posebnim naglaskom na potporu studentima iz skupina u nepovoljnom položaju</p> <p>4.3. Unaprijediti podršku studentima s invaliditetom u pristupu, sudjelovanju i uspješnom završavanju studija</p>
5. Podrška za nastavno osoblje	5.1. Osigurati bolju pripremljenost stručnog i akademskog osoblja za rad sa skupinama u nepovoljnom položaju
6. Uključiva ustanova	<p>6.1. Osigurati prepoznavanje dodatnog rada nastavnika u studijskim grupama s većim udjelom studenata u nepovoljnom položaju</p> <p>6.2. Jačanje mjera i administrativnih procedura za uključivu instituciju visokog obrazovanja</p>

6. PREPORUKE: MJERE

1. Javnopolitički okvir

Specifični cilj 1.1	Održavati postojeći nacionalni okvir za sustavno bavljenje socijalnom dimenzijom visokog obrazovanja
Mjere⁷ (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Postaviti pravičnost i uključivost u visokom obrazovanju među prioritetima Plana razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2023.-2027. • Sustavno praćenje provedbe Plana mjera za socijalnu dimenziju visokog obrazovanja 2023.-2025.
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Sustavno praćenje provedbe i evaluacija učinaka Plana mjera za socijalnu dimenziju visokog obrazovanja 2023.-2025.
Akteri	MZO
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 5.3. (modernizacija i relevantnost studijskih programa)</i>

Specifični cilj 1.2	Osigurati financijski okvir za unaprjeđenje socijalne dimenzije visokog obrazovanja
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Koristiti mehanizme Europskog socijalnog fonda za projektno financiranje aktivnosti vezane uz socijalnu dimenziju visokog obrazovanja • Koristiti programske ugovore s visokim učilištima za financiranje aktivnosti predloženih u ovim specifičnim ciljevima
Akteri	MZO
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 5.3. (modernizacija i relevantnost studijskih programa)</i>

Specifični cilj 1.3	Integrirati socijalnu dimenziju visokog obrazovanja u nacionalni sustav osiguravanja kvalitete u visokom obrazovanju
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Uvrstiti socijalnu dimenziju kao zaseban standard za akreditaciju i vanjsku prosudbu visokih učilišta i znanstvenih instituta za novi ciklus 2023. – 2027.
Akteri	MZO, AZVO
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjere NPRSO 5.2. i 5.3. (sustav osiguranja kvalitete i modernizacija i relevantnost studijskih programa)</i>

Specifični cilj 1.4	Pratiti i vrednovati napredak u području socijalne dimenzije visokog obrazovanja
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Nastaviti sudjelovanje u EUHOSTUDENT istraživanju za praćenje socijalne dimenzije visokog obrazovanja • Objaviti izvješća o provedbi novog Nacionalnog plan za socijalnu dimenziju visokog obrazovanja • Sustavno prikupiti podatke o odustajanju od studija (vidi preporuku 4.1.)
Akteri	MZO, visoka učilišta

⁷ Kratkoročne/srednjoročne mjere se odnose na mjere koje bi se mogle donijeti u razdoblju od 2 do 4 godine. Dugoročne mjere se odnose na mjere koje bi se mogle donijeti u razdoblju od 5 do 10 godina.

Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjere NPRSO 5.2. i 5.3. (sustav osiguranja kvalitete i modernizacija i relevantnost studijskih programa)</i>
------------------------	---

2. Pristupačnost

Specifični cilj 2.1.	Ukloniti prepreke nastavku obrazovanja prema visokom obrazovanju za učenike iz trogodišnjih strukovnih programa
Specifični cilj 2.2.	Omogućiti upis starijih studenata (posebno onih s nižim kvalifikacijama) putem sustava priznavanja prethodnog učenja
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Unaprijediti strukturu i način pohađanja razlikovne godine (<i>bridging programme</i>) za polaganje državne mature za učenike trogodišnjih strukovnih programa te za osobe starije od 21 godine⁸ Osigurati bolju informiranost učenika 1. i 2. razreda u trogodišnjim srednjim programima o opcijama za nastavak obrazovanja prema visokom obrazovanju te o mogućnostima polaganja razlikovne godine Osigurati vaučere za potencijalne polaznike razlikovne godine kao poticaj za njihov nastavak obrazovanja
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Pripremiti i provesti priznavanje prethodnog učenja u visokom obrazovanju, čime se omogućuje pristup određenim studijskim programima bez polaganja mature i/ili stjecanjem (djelomične) kvalifikacije na temelju već stečenih ishoda učenja kroz neformalno ili informalno učenje
Akteri	MZO, srednje strukovne škole, ASOO
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjere NPRSO 2.8. (profesionalno usmjeravanje), 3.1. (kurikularna reforma u strukovnom obrazovanju), 4.1. (vrednovanje prethodnog učenja), 4.6. (vaučeri za obrazovanje odraslih) i 5.3. (i modernizacija i relevantnost studijskih programa)</i>

Specifični cilj 2.3.	Unaprijediti informiranost učenika o opcijama za nastavak obrazovanja prema visokom obrazovanju i o karijerama
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Uspostaviti bližu suradnju između CISOK centara, poslodavaca i srednjih škola za bolje informiranje i savjetovanje učenika o opcijama za nastavak obrazovanja i za karijere; uspostaviti mobilne timove ili virtualne oblike informiranja učenika škola u manjim/udaljenim naseljima Uspostaviti bližu suradnju između visokih učilišta i srednjih škola o opcijama za nastavak obrazovanja prema visokom obrazovanju i o karijerama Uključiti nastavnike i stručne suradnike srednjih škola (školske psihologe i/ili druge suradnike) u proces informiranja učenika o opcijama za nastavak obrazovanja i za karijere Uspostava nacionalne mreže za profesionalno usmjeravanje i obrazovno savjetovanje na razini srednjih škola, za bolju razmjenu iskustava i dobrih praksi Osmisliti i provesti nacionalni program informiranja učenika i njihovih roditelja/skrbnika o mogućnostima i prednostima nastavka obrazovanja

⁸ Vidi rubriku „Dodatne bilješke“ na kraju ove sekcije za detaljnije informacije o predloženoj mjeri

Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Unaprijediti procese psihološkog i profesionalnog savjetovanja u srednjem obrazovanju, poticanjem pristupa koji povezuje osobne interese i afinitete s obrazovnim napretkom i s planiranjem nastavka obrazovanja i/ili početka karijere Uspostaviti sustav osiguranja kvalitete profesionalnog usmjeravanja i obrazovnog savjetovanja, uključujući i sustava praćenja učinaka usmjeravanja
Akteri	MZO, MRMSOSP, srednje škole, organizacije civilnog društva, osnivači srednjih škola, Carnet
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjere NPRSO 2.8.i 5.3. (profesionalno usmjeravanje i modernizacija i relevantnost studijskih programa)</i>

Specifični cilj 2.4.	Uskladiti i unaprijediti kriterije za socijalnu dimenziju u upisnim politikama visokih učilišta
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Izraditi i donijeti nacionalne smjernice za pravične i uključive upisne politike na VU, s identificiranim ranjivim i podzastupljenim skupinama uz preporučene modele (npr. direktan upis, dodatni bodovi, prednost pri upisu ili kvote za određene skupine) Poticati visoka učilišta da provode smjernice za pravične i uključive upisne politike
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Koristiti programske ugovore kao način poticanja provedbe smjernica za pravične i uključive upisne politike
Akteri	Visoka učilišta, MZO
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjere NPRSO 5.3. (modernizacija i relevantnost studijskih programa)</i>

Specifični cilj 2.5	Osigurati veću fleksibilnost i uključivost studiranja za studente u izvanrednom statusu
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Prilagoditi uvjete studiranja na studijima u izvanrednom statusu na način koji omogućuje usklađivanje studijskih i radnih obveza (npr. u večernjim satima ili vikendima) te studiranje na daljinu (virtualne i hibridne opcije za studente koji žive daleko od visokog učilišta)
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Urediti sustav studiranja u izvanrednom statusu predloženim izmjenama i nadopunama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti
Akteri	Visoka učilišta, MZO
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjere NPRSO 5.3. (modernizacija i relevantnost studijskih programa), 10.1. i 10.6. (digitalna osposobljenost institucija)</i>

3. Financijska potpora

Specifični cilj 3.1	Otkloniti financijske prepreke pristupu i uspješnom sudjelovanju u visokom obrazovanju
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Omogućiti pravo na financijsku potporu studentima u izvanrednom statusu pod jednakim kriterijima kao i redovitim studentima: <ul style="list-style-type: none"> pravo na oslobođenje od plaćanja školarina pravo na subvencije prehrane, smještaja i prijevoza pravo na stipendije Fleksibilizirati kriterije za pravo na nastavak besplatnog studiranja na temelju broja ostvarenih ECTS bodova za određene skupine u

	<p>nepovoljnom položaju s opravdanim razlozima (npr. za djecu iz alternative skrbi, za studente koji rade uz studij i dr.).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Unaprijediti trenutni sustav državnih stipendija: <ul style="list-style-type: none"> ○ promijeniti dinamiku isplate stipendije kako bi studenti dobili stipendiju na početku akademske godine ○ povećati iznos stipendija sukladno porastu troškova života i studiranja ○ povećati broj dodijeljenih stipendija • Proširiti pristup informacijama o dostupnim stipendijama • Postaviti kriterije vezane uz socijalnu dimenziju visokog obrazovanja u sklopu postojećih programa stipendiranja na razini jedinica lokalne i područne samouprave umjesto dominantnog naglaska na izvrsnost
Akteri	MZO
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjere NPRSO 5.5., 5.6. (državne stipendije), 5.7. (razvijanje infrastrukture studentskog smještaja) i 5.3. (modernizacija i relevantnost studijskih programa)</i>

4. Podrška za studente

Specifični cilj 4.1.	Uvesti sustav za identificiranje i podršku studentima u riziku od nezavršavanja studija
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Razviti metodologiju sustavnog i integriranog praćenja statusa i uspješnosti studiranja i završavanja studija na razini visokih učilišta i na nacionalnoj razini • Prikupiti i aktivno pratiti status upisanih studenata, s ciljem identificiranja osoba u riziku od nezavršavanja studija na razini pojedinačnih visokih učilišta • Uspostaviti komunikaciju između visokog učilišta i studenata u riziku od nezavršavanja studija o namjerama za nastavak, pauziranje ili prekid studija te o mogućnostima podrške i savjetovanja o opcijama za rješavanje mogućih izazova • Uvesti sustav praćenja upisnog statusa studenata i rizika od nezavršavanja studija na nacionalnoj razini
Akteri	Visoka učilišta, MZO, AZVO
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjere NPRSO 5.1., 5.2. i 5.3. (IKT infrastruktura, osiguranje kvalitete i modernizacija i relevantnost studijskih programa)</i>

Specifični cilj 4.2.	Unaprijediti službe za potporu studentima na visokim učilištima (akademska i psihološka potpora) s posebnim naglaskom na potporu studentima iz skupina u nepovoljnom položaju
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Profesionalizirati psihološko savjetovanje na visokim učilištima (i/ili spriječiti situacije u kojima profesori preuzimaju ulogu psiholoških savjetnika/ca) • Uspostaviti ili ojačati sustave mentorstva na visokim učilištima: <ul style="list-style-type: none"> ○ akademsko mentorstvo: uvođenje funkcije akademskog mentora („course adviser“) ○ studentsko mentorstvo: podržati sustav vršnjačke potpore među studentima • Uspostaviti nacionalnu mrežu studentskih službi i odjela psiholoških savjetovanja na visokim učilištima

	<ul style="list-style-type: none"> Donijeti nacionalne smjernice za akademsko i psihološko savjetovanje na visokim učilištima
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Ulagati više resursa u razvoj studentskih službi i njihovog osoblja Podizati informiranost studenata o postojanju studentskih službi i poticati ih na korištenje službi
Akteri	Visoka učilišta, Hrvatski studentski zbor, MZO
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 5.3. (modernizacija i relevantnost studijskih programa)</i>

Specifični cilj 4.3.	Unaprijediti podršku studentima s invaliditetom u pristupu, sudjelovanju i uspješnom završavanju studija
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Ukloniti arhitektonske/fizičke barijere na visokom učilištima za pristup osoba s invaliditetom Prilagoditi propisane kriterije na osnovu kojih se određuje status studenta s invaliditetom Unaprijediti koordinaciju visokoobrazovnih institucija i drugih sustava u pružanju podrške studentima s invaliditetom
Akteri	MZO, Pravobranitelj za osobe s invaliditetom
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 6.3. i 5.3. (sustav prava i potpore za studente s invaliditetom i modernizacija i relevantnost studijskih programa)</i>

5. Podrška za nastavno osoblje

Specifični cilj 5.1.	Osigurati bolju pripremljenost stručnog i akademskog osoblja za rad sa skupinama u nepovoljnom položaju
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Izraditi vodič za stručno i akademsko osoblje o socijalnoj dimenziji visokog obrazovanja, o skupinama u nepovoljnom položaju i o postupcima i načinima postizanja razumne prilagodbe Organizirati i provoditi edukacije za profesionalno usavršavanje akademskog i stručnog osoblja na temu socijalne dimenzije visokog obrazovanja Organizirati redovite nacionalne konferencije o socijalnoj dimenziji visokog obrazovanja za informiranje te razmjenu iskustava i dobrih praksi
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Poticati društvenu raznolikost samog osoblja na visokim učilištima kroz postupak raspisivanja novih radnih mjesta
Akteri	MZO, visoka učilišta
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 5.3. (modernizacija i relevantnost studijskih programa)</i>

6. Uključiva ustanova

Specifični cilj 6.1	Osigurati prepoznavanje dodatnog rada nastavnika u studijskim grupama s većim udjelom studenata u nepovoljnom položaju⁹
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznati dodatni rad kroz normiranje rada u nastavi • Prepoznati dodatni rad kroz uvjete za napredovanje u viša nastavna zvanja
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Sustavno voditi brigu o kadrovskoj strukturi u visokoškolskim ustanovama koje nude veći broj studijskih programa za studente u nepovoljnom položaju i osigurati dodatno zapošljavanje
Akteri	MZO, AZVO, visoka učilišta
Poveznica NPRSO	<i>Nema srodnih mjera u NPRSO-u. Predlaže se uvesti ove mjere u nove prioritete i/ili adresirati putem drugih mehanizama javne politike.</i>

Specifični cilj 6.2	Jačanje mjera i administrativnih procedura za uključivu instituciju visokog obrazovanja
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Osigurati fleksibilnost nastave i administrativnih postupaka za studente iz skupina u nepovoljnom položaju • Poticati uključivanje i aktivno sudjelovanje predstavnika studenata u studentska, fakultetska i sveučilišna tijela (npr. dodjeljivanjem ECTS bodova) radi praćenja uključivosti ustanove
Akteri	Visoka učilišta, studentski zborovi i organizacije
Poveznica NPRSO	<i>Nema srodnih mjera u NPRSO-u. Predlaže se uvesti ove mjere u nove prioritete i/ili adresirati putem drugih mehanizama javne politike.</i>

⁹ Vidi rubriku „Dodatne bilješke“ na kraju ovog poglavlja za detaljnije informacije o predloženoj mjeri

Dodatne bilješke

Specifični cilj 2.1. Ukloniti prepreke nastavku obrazovanja prema visokom obrazovanju za učenike iz trogodišnjih strukovnih programa

Glavna mjera može biti uvođenje jedinstvenog i centralizirano koordiniranog programa na nacionalnoj razini, umjesto pojedinačnih programa na razini svake obrazovne ustanove. Prema takvom modelu, učenici bi mogli pohađati razlikovnu godinu u odabranim obrazovnim ustanovama u njihovoj zajednici ili okolici. Pri planiranju i provedbi mjere ključno će biti osigurati (lokalnu ili regionalnu) dostupnost navedenih programa te njihovu pristupačnost u smislu vremena izvođenja (npr. u večernjim satima za osobe koje rade).

Ova mjera je važna ne samo za nastavak obrazovanja za učenike odmah nakon završavanja srednjeg obrazovanja, već i za osobe starije od 21 godine koje se žele ponovno uključiti u obrazovanje. Otvoreno pitanje bi bilo koja bi se kvalifikacija stekla tijekom ove razlikovne godine ako je program centraliziran i nije vezan uz školu/prethodni program te kako ju povezati s Hrvatskim kvalifikacijskim okvirom.

Specifični cilj 5.1. Osigurati priznavanje dodatnog rada nastavnika u studijskim grupama s većim udjelom studenata u nepovoljnom položaju

Dodatna dimenzija podrške nastavnicima na ustanovama visokog obrazovanja trebala bi biti usmjerena na prepoznavanje dodatnog angažmana prilikom organizacije, provedbe i vrednovanja studenata kojima treba dodatna podrška tijekom studija. Naime, radi se o aktivnostima koji mogu značajnije povećati nastavno opterećenje prilikom izvođenja redovitih studija ili akreditiranih programa cjeloživotnog obrazovanja (koje nastavnici izvode tijekom vikenda). Kako bi rad sa studentima u nepovoljnoj položaju bio kvalitetniji, nastavnici će ovisno o broju studenata raditi prilagodbu nastavnog procesa (izvoditi repetitivnu nastavu predmeta na stranom jeziku, izvoditi nastavu izvan radnog vremena – ako su studenti u nepovoljnom statusu upisani kao studenti u izvanrednom statusu; prilagoditi nastavne metode ili metode vrednovanja (primjerice, produljiti vrijeme pisanja ispita); osigurati razlikovne godine ili razlikovne ispite prije upisa na studij i sl.

Nastavnicima koji rade u studijskim grupama s većim udjelom studenata u nepovoljnom položaju trebalo bi normirati rad u nastavi na drugačiji način (normirati broj sati nastave na drugačiji način – veći koeficijent za izračunavanje norma sata) ili se nastavni rad u studijskim grupama s većim udjelom studenata u nepovoljnom položaju može priznati kao jedna od aktivnosti u okviru izbora u viša nastavna zvanja.

PRILOG: SKUPINE U NEPOVOLJNOM POLOŽAJU

Mreža Cjeloživotno učenje za sve zalaže se za to da se **svakom pojedincu** tijekom čitavog života osigura pravo na odgovarajuće obrazovanje visoke kvalitete koje će rezultirati pozitivnim iskustvom učenja, osjećajem dobrobiti u svojoj obrazovnoj zajednici te u konačnici obrazovnim ishodima koji odgovaraju kapacitetima svake osobe.

Mreža se posebno zalaže za pružanje individualizirane podrške pojedincima iz **skupina u nepovoljnom položaju**. Mreža definira skupine u nepovoljnom položaju kao skupine koje su u većem riziku od nejednakog pristupa obrazovanju, niže dobrobiti tijekom obrazovnog procesa te nižih obrazovnih postignuća zbog okolnosti ili karakteristika koje su izvan njihove kontrole. Primjeri okolnosti i karakteristika koje su često povezane s nepovoljnim položajem u cjeloživotnoj perspektivi (od rane do odrasle dobi) uključuju:

Okolnosti i karakteristike skupina u nepovoljnom položaju u kontekstu cjeloživotnog učenja (od rane do odrasle dobi)

Društvene i obiteljske okolnosti:	Individualne karakteristike:
<ul style="list-style-type: none"> • niži socioekonomski status i siromaštvo • mjesto življenja (u ruralnim, udaljenim i izoliranim područjima) • pripadnost nacionalnoj, jezičnoj i/ili vjerskoj manjini • status izbjeglice, migranta i tražitelja azila; djeca bez pratnje; ekonomski migranti • otežavajuće obiteljske okolnosti (jednoroditeljske obitelji, samohrani roditelji, konfliktni obiteljski odnosi, roditelji devijantnog ponašanja, zlostavljanje ili zanemarivanje u obitelji i dr.) • djeca u alternativnoj skrbi • izloženost izvanrednim okolnostima poput prirodnih katastrofa, ratova, pandemija i dr. 	<ul style="list-style-type: none"> • razvojni rizici i razvojna odstupanja • problemi u području ponašanja i/ili mentalnoga zdravlja • specifične teškoće u učenju (npr. disleksija, disgrafija, ADHD) • teškoće u razvoju i invaliditet (npr. senzorička oštećenja, intelektualne teškoće, motorički poremećaji, poremećaj iz spektra autizma) • kronične bolesti • traumatsko iskustvo (npr. smrt jednog roditelja) • darovitost • LGBTIQ+ identitet • spol (koji može rezultirati nejednakim ishodima, npr. zbog stereotipnih rodni uloga)

Brojne okolnosti i individualne karakteristike se mogu preklapati i, posljedično, rezultirati višestrukim dimenzijama nepovoljnog položaja (npr. niži socioekonomski status, geografska dislociranost i otežavajuće obiteljske karakteristike).

Mreža preporuča da se u javnopolitičkim dokumentima koristi termin „skupine u nepovoljnom položaju“ te da se odredi kroz širu definiciju koja uzima u obzir izloženost raznim društvenim okolnostima i individualnim karakteristikama koje rezultiraju obrazovnim nejednakostima.

POPIS LITERATURE

- Agencija za znanost i visoko obrazovanje (n.d.). *Pravila o uvjetima, postupku prijave, provedbi ispita za upis i rangiranju kandidata na studijske programe.*
<https://www.azvo.hr/images/stories/propisi/Pravila.pdf>
- Doolan, K., Barada, V., Buric, I., Krolo, K., & Tonkovic, Ž. (2021). *Student Life during the COVID-19 Pandemic Lockdown: Europe-Wide Insights.* European Students' Union.
- Europska komisija (n.d). *Well-being at schools.* Preuzeto 15.6.2023. sa:
<https://education.ec.europa.eu/education-levels/school-education/well-being-at-school>
- Europska komisija (2021). *Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2021.* Posjećeno 21.11.2022.:<https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2021/hr/index.html>
- Eurostudent VII (2021). EUROSTUDENT Database (Data Reporting Module). Posjećeno 19.11.2022. na mrežnoj stranici Eurostudent:
https://database.eurostudent.eu/drm/?eust_nr=7&e=&fg=&country_list=HR&Curr=NCU
- Eurostudent VII (2021.a). *Age at entry into higher education.*
https://database.eurostudent.eu/drm/?eust_nr=7&e=age_entry_s&fg=all_students&country_list=AT%2CCH%2CCZ%2CDK%2CEE%2CFI%2CFR%2CGE%2CHR%2CHU%2CIE%2CIS%2CIT%2CLT%2CLU%2CMT%2CNL%2CNO%2CPL%2CPT%2CRO%2CSE%2CSI%2CTR&Curr=NCU
- Eurostudent VII (2021.b). *Students educational background.*
https://database.eurostudent.eu/drm/?eust_nr=7&e=edupar_3&fg=all_students&country_list=AT%2CCH%2CCZ%2CDK%2CEE%2CFI%2CFR%2CGE%2CHR%2CHU%2CIE%2CIS%2CIT%2CLT%2CLU%2CMT%2CNL%2CNO%2CPL%2CPT%2CRO%2CSE%2CSI%2CTR&Curr=NCU
- Eurostudent VII (2021.c). *Students with children.*
https://database.eurostudent.eu/drm/?eust_nr=7&e=child_dich&fg=all_students&country_list=AT%2CCH%2CCZ%2CDK%2CEE%2CFI%2CFR%2CGE%2CHR%2CHU%2CIE%2CIS%2CIT%2CLT%2CLU%2CMT%2CNL%2CNO%2CPL%2CPT%2CRO%2CSE%2CSI%2CTR&Curr=NCU
- Eurostudent VII (2021.). *Study intensity (Croatia).*
https://database.eurostudent.eu/drm/?eust_nr=6&e=study_intensity&fg=e_work&country_list=HR&Curr=NCU
- Farnell, T., Matkovic, T., Doolan, K., & Cvitan (2014). *Socijalna uključivost visokog obrazovanja u Hrvatskoj: analiza stanja.* Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja.
- Matković, T. (2009). Pregled statističkih pokazatelja participacije, prolaznosti i režima plaćanja studija u Republici Hrvatskoj 1991.-2007. *Revija za socijalnu politiku*, 16(2), 239–250.
<https://doi.org/10.3935/rsp.v16i2.871>
- Matković, T (2023). Procjena zastupljenosti i odrednica odustajanja od VO korištenjem mikropodataka europskih društvenih statističkih istraživanja. Rukopis.
- Matković, T., Lukić, N., Buković, N., Doolan, K. (2013). *Destination uncertain? Trends, perspectives and challenges in strengthening vocational education for social inclusion and social cohesion.* Publications Office of the European Union. Dostupno na:
https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/m/17E7427BD455393CC1257BC10032C7E5_VET%20x%20social%20inclusion_Croatia.pdf
- Matković, T., Tomić, I., & Vehovec, M. (2010). Efikasnost nasuprot dostupnosti? O povezanosti troškova i ishoda studiranja u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 17(2), 215–237.
<http://dx.doi.org/10.3935/rsp.v17i2.919>
- Mihaljević Kosor, M. (2010). Leaving Early: The Determinants of Student Non-Completion in Croatian Higher Education. *Revija za socijalnu politiku*, 17(2), 197–213.
<https://doi.org/10.3935/rspv17i2.913>

- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Nacionalni plan za unaprjeđenje socijalne dimenzije visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj 2019. – 2021.* Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019.b). *Podzastupljene i ranjive skupine u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj.*
<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/VisokoObrazovanje/RazvojVisokogObrazovanja/Podzastupljene%20i%20ranjive%20skupine%20u%20visokom%20obrazovanju%20u%20Republici%20Hrvatskoj.pdf>
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (n.d.). *Upis studenata na visoka učilišta.*
<https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/djelatnost-odgoja-i-obrazovanja/upisu-odgojno-obrazovne-ustanove/upis-studenata-na-visoka-ucilista/968>
- Odak, I., Baketa, N., Baranović, B., Matić Bojić, J., Puzić, S. & Šabić, J. (2022.a). „Visoko obrazovanje (prva fokus-grupa)”, u Farnell, T (ur.). *Obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj: izazovi i potrebe iz perspektive dionika sustava obrazovanja.* Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja
- Odak, I., Baketa, N., Baranović, B., Matić Bojić, J., Puzić, S. & Šabić, J. (2022.b). „Visoko obrazovanje (prva fokus-grupa)”, u Farnell, T (ur.). *Obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj: izazovi i potrebe iz perspektive dionika sustava obrazovanja.* Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja
- Odak, I., Baranović, B. i Baketa, N. (2023). „Podigneš svoje dokumente i odeš“: kvalitativna analiza iskustava osoba koje su odustale od studija. *Sociologija i prostor.* Rukopis u postupku objavljivanja.
- Puzić, S., Baketa, N., Baranović, B., Gregurović, M., Matković, T., Mornar, M., Odak, I., & Šabić, J. (2021). *O podzastupljenim i ranjivim skupinama studenata: prilozi unaprjeđivanju socijalne dimenzije visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj.* Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Puzić, S., Gregurović, M. & Odak, I. (2021). Horizontal Differences in Higher Education in Croatia: The Effects of Different Types of Capital on the Choice of Faculties of Different Social Status. *Revija za socijalnu politiku*, 28 (1), 23-23.
<https://doi.org/10.3935/rsp.v28i1.1726>
- Puzić, S., Košutić, I. (2015). Sociološki pristupi razumijevanju društvenih nejednakosti u obrazovanju. U: Baranović, B. (ur.). *Koji srednjoškolci namjeravaju studirati?: pristup visokom obrazovanju i odabir studija.* Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Puzić, S., Šabić, J. & Odak, I. (2020). Inozemstvo, Zagreb ili neki drugi grad u Hrvatskoj? Društveno porijeklo, racionalnost izbora i aspiracije srednjoškolaca prema mjestu studiranja. *Revija za sociologiju*, 50(2), 285–308. <https://doi.org/10.5613/rzs.50.2.6>
- Ristić Dedić, Z., Jokić, B. (2019). *Što nakon srednje? Želje, planovi i stavovi hrvatskih srednjoškolaca.* Zagreb: Agencija za znanost i visoko obrazovanje.
- Šabić, J., & Puzić, S. (2022). *Exploring dropout risk in higher education in Croatia: An empirical analysis.* Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Svjetska banka (2019). *Obrazovanje i vještine - Analitička podloga za Nacionalnu razvojnu strategiju Republike Hrvatske do 2030.* Posjećeno 21.11.2022.:
<https://thedocs.worldbank.org/en/doc/389431604612947887-0080022020/original/2Obrazovanjeivjetine.pdf>
- Šćukanec, N. (2015). *Smjernice za jačanje pravедnosti i socijalne uključenosti na visokim učilištima.* Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja.
- Šćukanec Schmidt, N., Farnell, T., Skledar Matijević, A. i Kekez, A. (2023). Pravičnost i uključivost obrazovnog sustava: analiza dizajna hrvatskih obrazovnih politika. *Političke analize*, 12 (45), 22-35. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/305054>

Šćukanec, N., Sinković, M., Bilić, R., Doolan, K., & Cvitan, M. (2016). *Socijalni i ekonomski uvjeti studentskog života u Hrvatskoj: nacionalno izvješće istraživanja EUROSTUDENT V za Hrvatsku za 2014*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske.

UNESCO (2017). *A guide for ensuring inclusion and equity in education*. Geneva: UNESCO IBE. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254>

Živčić-Bećirević, I., Smojver-Ažić, S., Martinac Dorčić, T. & Birovljević, G. (2021). Izvori stresa, depresivnost i akademsko funkcioniranje studenata za vrijeme pandemije COVID-19. *Društvena istraživanja*, 30 (2), 291-312. <https://doi.org/10.5559/di.30.2>.

POPIS KRATICA

AZVO – Agencija za znanost i visoko obrazovanje

Carnet – Hrvatska akademska i istraživačka mreža

CISOK – Centar za informiranje i savjetovanje o karijeri

EU – Europska unija

JLPS – Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

MRMSOSP – Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike

MZO – Ministarstvo znanosti i obrazovanja

NPRSO – Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine

POPIS ČLANOVA MREŽE

Temeljni članovi

1. Institut za razvoj obrazovanja: Thomas Farnell; Branislava Baranović; Dejana Bouillet; Sanja Brajković; Ana Skledar Matijević; Ninoslav Šćukanec Schmidt
2. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu: Nikola Baketa; Katarina Jaklin; Iris Marušić; Jelena Matić Bojić; Teo Matković; Iva Odak; Ivana Pikić Jugović; Saša Puzić; Josip Šabić
3. Forum za slobodu odgoja: Jelena Perak; Eli Pijaca Plavšić
4. Akademija za politički razvoj: Ivana Novoselec
5. Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu: Marina Šimanović
6. Pučko otvoreno učilište Zagreb: Tihomir Žiljak
7. Nansen dijalog centar: Ivana Milas; Valentina Mikulić
8. Udruga gradova u Republici Hrvatskoj: Lucija Jusup
9. Udruga roditelja Korak po korak: Matea Biloglav, Karmen Stipeč; Renato Vuk
10. Udruga za razvoj visokoga školstva "Universitas": Vesna Kovač; Ivana Miočić
11. Pojedinačna članica: Anka Kekez Koštro

Pridruženi članovi

12. Kompetencijska mreža ICT-AAC: Željka Car; Jasmina Ivšac-Pavliša
13. Sveučilišni savjetovališni centar Sveučilišta u Rijeci: Ivanka Živčić-Bećirević; Tamara Martinac Dorčić; Sandra Nuždić
14. Mreža mladih Hrvatske: Jovana Kepčija Pavlović
15. Hrvatsko andragoško društvo: Dražen Maksimović; Siniša Kusić; Morana Koludrović; Anita Zovko
16. Kuća ljudskih prava Zagreb: Tina Đaković
17. GOOD inicijativa: Branimira Penić
18. Udruga SIDRO: Katarina Turković Gulin; Nadina Đuretić; Endži Vrdoljak Skelin
19. Udruga roditelja djece s oštećenjem vida i dodatnim poteškoćama u razvoju „OKO“: Nada Bjelčić; Željka Dostal Brašnić
20. Pučko otvoreno učilište Korak po korak: Bojana Gotlin; Marina Matešić
21. Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske – SOIH: Marica Mirić; Kristina Peruničić; Martina Mokus; Ratmir Džanić
22. Ambidekster klub: Martina Horvat
23. Romski resursni centar: Elizabet Takač; Jovana Petrović; Natalija Gašić
24. Pojedinačni članovi: Karin Doolan; Margareta Gregurović; Lelia Kiš-Glavaš; Dalida Rittossa; Ivana Dobrotić; Olja Družić Ljubotina; Tino Vodanović